S formos puodynių, amforų, mažų dubenėlių ar puodelių C formos kakleliais. Keramika ornamentuota horizontaliomis duobučių ir pailgų įspaudėlių eilutėmis, nago įspaudais. Pasitaikė šukių su augalinėmis priemaišomis, papuoštų horizontaliais virvučių įspaudais. Visi puodų dugneliai plokšti.

Zapsės gyvenvietės V kultūrinis sluoksnis bei dauguma radinių skiriami neolitinei Nemuno kultūrai. Neolitinė gyvenvietė egzistavo III tūkstantmetyje pr. Kr., bet ji greičiausiai buvo nevienalaikė. Keletas lancetų, įtveriamųjų ašmenėlių ir mikrorėžtukų priklausytų mezolito laikotarpiui, tačiau jie nesudaro pilno atskiro radinių komplekso. 1994 ir 1995 m. tyrinėjimų metu surasti neolitinės gyvenvietės R, ŠR ir PR pakraščiai. Kur buvo V gyvenvietės pakraštys, dar neaišku, nes iškasus bandomąją 10 $m^2$ perkasą 43 m į V nuo pagrindinio kasinėjimų ploto, aptiktas kultūrinis sluoksnis su titnaginiais radiniais, keramikos su augalinėmis bei mineralinėmis priemaišomis šukėmis, geležies gargažėmis. Ar tai nauja gyvenvietė, ar senosios tęsinys, - turėtų paaiškėti kito kasinėjimų sezono metu.

## Vygandas Juodagalvis

## Dusios ežero gyvenvietė VIII

LNM archeologinė ekspedicija tęsė 1989 m. pradėtus Dusios ežero gyvenvietės VIII tyrinėjimus (žr. ATL 1988 ir 1989 metais. V., 1990. P.15-16; ATL 1990 ir 1991 metais. V., 1992. T.1. P.20-23; ATL 1992 ir 1993 metais. V., 1994. P.14-16). 1994 ir 1995 m. kasinėjimai buvo vykdomi pagal Valstybinio mokslo ir studijų fondo remiamą programą "Akmens amžius Pietų Lietuvoje".

Paminklas yra Dusios ežero ŠV pakrantėje, ant pirmosios terasos, nedidelės kalvelės, iškilusios pelkėtoje lygumoje, papėdėje ir šlaite, 50-80 m nuo ežero kranto.

1994-1995 m. buvo tyrinėjami gyvenvietės P ir Š pakraščiai. Bendras ištirtas plotas - 87 $m^2$ . Iš viso per 5 tyrinėjimų sezonus ir žvalgymų metu ištirta 547 $m^2$. 1995 m. tyrinėjant gyvenvietę buvo taikomas kultūrinių

sluoksnių plovimo metodas.

Kultūrinis sluoksnis - iki 40 cm storio juosvas smulkiagrūdis smėlis - slūgsojo ant gelsvo bei balkšvo priemolio, žvirgždo ir balto smulkiagrūdžio smėlio. Geriausiai jis išliko Š plote. P plote kultūrinis sluoksnis išliko tik kalvelės papėdėje, arčiau ežero kranto. Aukščiau jis buvo nuartas. Išlikusį kultūrinį sluoksnį dengė 15-20 cm storio velėna ir 20-30 cm storio juodos durpingos žemės sluoksnis. Š gyvenvietės dalyje kultūrinis sluoksnis buvo palyginti žemai, ežero vandens lygyje, todėl dažnai būdavo apsemtas, tačiau nuo arimo nenukentėjo.

P gyvenvietės dalyje aptiktos 7 stulpavietės. Jos buvo 6-16 cm skersmens, 6-20 cm gylio, smailėjančios arba pusapvalės, tamsios, aiškiai pastebimos gelsvame bei balkšvame priemolyje ir žvirgžde.

Titnaginių radinių tankumas nedidelis. Ariamoje dirvoje ir kultūriniame sluoksnyje surinkta daugiau kaip 1000 titnaginių radinių: nuoskalų (65,33%), skelčių ir skelčių nuolaužų (8,46%), skaldytinių (2,11%), retušuotų titnagų (24,1%). Skeltėms ir įrankiams gaminti naudotas gelsvo ir žalsvo, rečiau - juodo atspalvio geros kokybės titnagas. Nevengta ir prastos kokybės žaliavos. Skeltės netaisyklingos, dažnai su žievės liekanomis. Aptikta kūginių vienagalių ir netaisyklingų skaldytinių, dažniausiai įžambiomis skėlimo aikštelėmis. Strėlių antgaliai lancetiniai, skersiniai ir mažai retušuoti, lapelio pavidalo. Paminėtina viena plokščiu retušu padengta trapecija. Gremžtukai labai įvairūs, pagaminti iš nuoskalų, skelčių ir skaldytinių fragmentų, dažniausiai dvigaliai. Grandukai amorfiški, gaminti iš nuoskalų. Rėžtukai kampiniai, šoniniai ir viduriniai, pagaminti ir iš nuoskalų, ir iš skelčių. Peiliai - reprezentacinė titnaginių įrankių grupė. Jiems gaminti buvo parenkamos taisyklingesnės gero titnago skeltės, bet pasitaikė keletas pagamintų iš nuoskalų. Peiliai labai įvairūs: tiesiais ir išriestais ašmenimis, tiesiomis, išgaubtomis, įžambiomis ir smailiomis viršūnėmis. Dauguma peilių mažai retušuoti. Dar aptikta ylų, grąžtelių, kaltelių, neaiškios paskirties dirbinių, keletas mikrorėžtukų. Stambiesiems titnago dirbiniams atstovauja įtveriamieji kirveliai apskaldytu paviršiumi, be gludinimo žymių.

Pagrindinė keramikos forma - plonasienis S pavidalo puodas mažai profiliuotu kakleliu, puoštas tarp petelių ir briaunos gilionis 5 mm skersmens duobutėmis, gumburėliais išsimušusiomis vidinėje puodo

sienelėje. Kai kuriose šukėse duobutės pradurtos kiaurai. Puodų dugneliai plokšti, šukių paviršius lygus, brūkšniuotas ir smulkiai grublėtas. Visos puodų šukės su mineralinėmis priemaišomis molyje.

Be titnagų ir keramikos, dar aptikta: akmeninė gludinimo plokštė, gludinto akmeninio kirvio su skyle kotui fragmentas, akmeninių tinklo pasvarų, gyvulių kaulų su pjovimo ir gludinimo žymėmis.

Dusios ežero gyvenvietės VIII kasinėjimai baigti. Gyvenvietė egzistavo senajame žalvario amžiuje ir yra datuojama II tūkstantmečio pr. Kr. viduriu. Paminklas priklauso Brūkšniuotosios keramikos kultūrai.

**Tomas Ostrauskas**

**Pakretuonės akmens amžiaus gyvenvietė III**

Gyvenvietė aptikta ir pradėta tyrinėti 1986 m. A.Girininko (žr. ATL 1986 ir 1987 metais. V., 1988. P.7-9), tyrimai pratęsti 1992-1993 m. (žr. ATL 1992 ir 1993 metais. V., 1994. P.9-10).

1994 m. buvo ištirtas 4x10 m dydžio plotas į V nuo 1992-1993 m. perkasų. Po samanomis slūgsojo 14-21 cm storio pilko miškožemio sluoksnis, giliau - 6-15-23 cm rudo geležingo smėlio sluoksnis. Jo paviršiuje išryškėjo keletas tamsiai pilkų ir juosvų dėmių su angliukais. Didžioji jų dalis - čia augusių medžių kelmų vietos. Su akmens amžiaus gyvenviete sietinas duobes sauso oro sąlygomis buvo galima užfiksuoti tik pagal titnago, perdegusių kauliukų, keramikos fragmentų koncentraciją. Spalva jos išsiskirdavo tik apatinėje rudo smėlio sluoksnio dalyje. Tikslesnė šių akmens amžiaus gyvenvietės objektų interpretacija šiuo metu nėra įmanoma.

Po rudu smėliu buvo gelsvai balkšvas, gilyn šviesėjantis smėlis. Radiniai glūdėjo beveik tolygiai išsidėstę pilko miškožemio ir rudo geležingo smėlio sluoksniuose. Jie sudarė 35-40 cm storio kultūrinį sluoksnį. 1994 m. gyvenvietės tyrinėjimų metu surinkta medžiaga iš esmės yra vienalytė ir priskirtina viduriniojo neolito Narvos kultūrai.

Surinkta tik 30 nedidelių neornamentuotų keramikos, liesintos augalinėmis priemaišomis, fragmentų. Turtingoje titnago medžiagoje (819